

Vlaanderen
is milieu

De Vlaamse tuin met of zonder pesticiden

Onderzoek naar omgang met pesticiden in 2017

DOCUMENTBESCHRIJVING

Titel

De Vlaamse tuin met of zonder pesticiden. Onderzoek naar omgang met pesticiden in 2017

Samenstellers

Afdeling Operationeel Waterbeheer, VMM

Dienst Grondwater en Lokaal Waterbeheer, team Watervoorziening en -gebruik

GfK Belgium

Inhoud

Navraag bij meer dan 2000 Vlamingen toont aan dat ongeveer de helft geen pesticiden meer gebruikt in de tuin en dat pesticidevrije bestrijding aan een opmars bezig is. Maar er zijn toch nog knelpunten. Pesticiden blijken vooral nog heel populair tegen vegetatie op de oprit en het terras, maar de Vlaming is leergierig en op zoek naar informatie om ook hier zonder pesticiden te gaan werken.

Wijze van refereren

Vlaamse Milieumaatschappij (2017), De Vlaamse tuin met of zonder pesticiden. Onderzoek naar omgang met pesticiden in 2017

Verantwoordelijke uitgever

Michiel Van Peteghem, Vlaamse Milieumaatschappij

Vragen in verband met dit rapport

Vlaamse Milieumaatschappij

Dokter De Moorstraat 24-26

9300 Aalst

Tel: 053 72 62 10

info@vmm.be

Depotnummer

D/2017/6871/035

SAMENVATTING

Al jaren werkt Vlaanderen aan de afbouw van het gebruik van pesticiden. De openbare besturen werken op enkele uitzonderingen na vrijwel pesticidevrij. Ook scholen en bedrijven doen de nodige inspanningen. Naast deze grote terreinbeheerders zijn er ook de kleine individuele beslissingen van de particulier die een impact hebben op het totale pesticidegebruik. In mei 2017 liet de VMM een bevraging uitvoeren van de Vlaamse bevolking via een online panel.

Het doel van deze bevraging is om een zicht te krijgen op het pesticidegebruik van de particulier en wat hem drijft om al dan niet pesticiden te gebruiken. Naast deze hamvraag wordt ook gepolst naar de houding ten aanzien van het beleid.

Deze studie toont dat de particulier doorgaans relatief goed op de hoogte is van de alternatieven voor pesticiden. Vaker wel dan niet, kiest hij voor een pesticidevrije oplossing in de tuin omwille van veiligheid en doeltreffendheid. Wie nog pesticiden gebruikt, neemt zich meestal voor om het gebruik te minderen. Alternatieven winnen gaandeweg aan populariteit.

Toch zijn er nog altijd heel wat Vlamingen die pesticiden gebruiken. Meer dan gemiddeld is dat zo bij mannen, bij mensen met een grote tuin (>1000m²) en bij mensen met kinderen. De probleemzones zijn terras, oprit en andere verhardingen in de tuin. Daar wordt nog regelmatig naar pesticiden gegrepen om onkruiden te bestrijden. De keuze van het pesticide laat men afhangen van de mening van experts met een fytolicensie; dit zorgt voor een professionele advisering. Ondanks dit advies en het feit dat vrijwel iedereen het etiket leest, worden de vereiste persoonlijke beschermingsmaatregelen door 1 op 5 niet toegepast.

Wie wel pesticiden gebruikt, zoekt vaak actief naar een label dat aangeeft dat het product minder schadelijk is (eco/bio/natuurlijk) en neemt zich voor om minder pesticiden te gebruiken. Dit toont aan dat de pesticidegebruiker zich bewust is van de mogelijke risico's voor mens en milieu die pesticidegebruik met zich meebrengt.

Over het beleid is de Vlaming overwegend positief. Een grote minderheid is het oneens met de genomen maatregelen. De overgrote meerderheid kan zich zelfs vinden in een strengere regelgeving in beschermingszones voor drinkwater en op sportterreinen. Ook van de ‘vergroening’ van de openbare ruimte heeft men weinig last. Onkruiden, groene voegen en onderhoud van beplantingen zijn geen punten waaraan de inwoner zich stoort. 4 op 5 is dan ook tevreden over het onderhoud in de gemeente.

Er is in Vlaanderen een goed draagvlak om verder te evolueren naar een samenleving die minder pesticiden gebruikt. Dankzij de gegevens uit deze studie kan de overheid gerichte communicatie en sensibilisatie uitwerken.

////////////////////////////////////

INHOUD

1	Inleiding.....	6
2	Methodologie.....	6
2.1	Bevraging.....	6
2.2	Panel & respondenten	7
2.3	Leading edge consumers.....	7
3	Resultaten	7
3.1	Hoe ziet de Vlaamse tuin eruit?	8
3.2	Wat is het profiel van de pesticidegebruiker?	10
3.3	Waar(voor) gebruikt de Vlaming pesticiden?	12
3.4	Wat bepaalt de keuze voor pesticiden?.....	14
3.5	Waar vinden we informatie over pesticiden?.....	15
3.6	Zit er toekomst in alternatieve bestrijdingstechnieken?	16
3.7	Wat bepaalt de keuze voor alternatieven?	18
3.8	Zetten we ook in op voorkomen?	19
3.9	Waarheen met de overschotten en verpakkingen van pesticiden?	20
3.10	Het openbaar domein, een bron van lof of klachten?	21
3.11	Een pesticideverbod ... een goede zaak?	23
3.12	Zijn er verschillen tussen de particulier in Vlaanderen en Wallonië?	25
4	Besluit.....	26

LIJST VAN FIGUREN

figuur 1: profiel van de respondenten opgedeeld in geslacht, leeftijd, provincie, ligging van de tuin (stedelijk of landelijk), sociale klasse, grootte van de tuin	7
figuur 2: tuinformat in Vlaanderen.....	8
figuur 3: onderdelen van de tuin en hoe vaak dit deel vertegenwoordigd is in de Vlaamse tuin.	9
figuur 4: frequentie van het tuinonderhoud.	9
figuur 5: keuze voor het tuinonderhoud: met pesticiden, alternatieven, beide, of geen onderhoud . De percentages duiden op het aandeel van respondenten dat binnen de betreffende categorie valt.....	10
figuur 6: verschil in het gebruik van pesticiden tussen mannen en vrouwen. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.....	11
figuur 7: subgroepen van respondenten waarbinnen het percentage van de respondenten dat pesticiden gebruikt significant afwijkt van dat van de gehele populatie (weergegeven in groen)	12
figuur 8: verdeling van pesticidegebruik versus het pesticidevrij onderhoud per tuinzone. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.	13
figuur 9: verdeling van het pesticidegebruik over verschillende 'problemen' per tuintype. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.	14
figuur 10: beweegredenen om pesticiden te gebruiken. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.	15
figuur 11: overzicht van gebruikte adviesbronnen inzake pesticidegebruik.. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.....	16
figuur 12: het voornemen om al of niet pesticiden te gebruiken. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.	17
figuur 13: huidig gebruik van alternatieven bij de totale populatie (donkerblauw) en de interesse in alternatieve methoden bij respondenten die hun pesticidegebruik willen minderen (lichtblauw). Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.	18
figuur 14: beweegredenen om alternatieve methoden toe te passen in de tuin. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.....	19
figuur 15: genomen maatregelen om het onderhoud in de tuin te beperken: bij ontwerp en aanleg (donkerblauw) en aanpassingen na het ontwerp of aanleg (lichtblauw). Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.....	20
figuur 16: eindbestemming van restanten en verpakkingen van pesticiden. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.....	21
figuur 17: verschillende situaties en de mate waarin de Vlaming zich hieraan stoort. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.	22
figuur 18: bereidheid om een deel van het openbaar domein te onderhouden. De percentages duiden op het aandeel van de respondenten dat het betreffende antwoord gaf.	23
figuur 19: mening van de Vlaming over bestaande en hypothetische regelgeving op pesticidegebruik. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.	24
figuur 20: verschillen in tuinonderhoud tussen Vlaanderen en Wallonië. Percentages geven het aandeel van respondenten weer	25

////////////////////////////////////

1 INLEIDING

Al meer dan 10 jaar werken de openbare besturen in Vlaanderen aan een afbouw van het gebruik van pesticiden, met als doel het algemene verbod op het gebruik van pesticiden voor openbare diensten vanaf 1 januari 2015. Omwille van de mogelijks negatieve gevolgen voor mens en milieu, werd in 2013 het bereik van het verbod uitgebreid, onder meer naar scholen en zorginstellingen, ...

Naast een verbod is het doel ook een mentaliteitswijziging te krijgen bij de Vlaming: overschakelen van het gebruik van pesticiden naar het voorkomen of het gebruik van alternatieven voor het onderhoud van de tuin. Hiervoor zijn sinds 2004 verschillende sensibiliserings- en informatiecampagnes gelanceerd door de Vlaamse overheid.

De centrale vraag is of de burger door de toenemende bewustwording, de verschillende sensibilisatiecampagnes en de regelgeving die geldt voor de openbare diensten, zelf ook een andere houding aanneemt tegenover het gebruik van pesticiden. Waar staat het pesticidegebruik van de Vlaming nu? Hoe kan de Vlaamse Milieumaatschappij (VMM) de Vlaming helpen evolueren naar een gifvrije tuin?

Om deze vragen te beantwoorden, heeft de VMM een onderzoek laten uitvoeren.

2 METHODOLOGIE

2.1 Bevraging

Om de centrale vraag in kaart te brengen hebben we een vragenlijst opgesteld die verschillende thema's bevraagt over het gedrag, de kennis en de perceptie van Vlamingen over hun tuin, het gebruik van pesticiden en alternatieven en het gevoerde beleid. De opdracht is uitgevoerd door GfK Belgium.

De bevraging, opgemaakt in overleg tussen de VMM en GfK, bestaat uit verschillende onderdelen:

1. Screening: vragen die het profiel van de respondent schetsen
2. Tuin en onderhoud: tuinprofiel – om wat voor tuin gaat het en hoe gebeurt het onderhoud
3. Pesticiden en alternatieven: alle vragen die het gebruik van pesticiden en alternatieven inschatten
4. Leading edge consumers (LEC): vragenlijst die de respondent als LEC identificeert
5. Beweegredenen: waarom de respondent de tuin onderhoudt zoals hij doet
6. Preventie: wat doet de respondent om onderhoud te beperken
7. Perceptie en communicatie: hoe ervaart de respondent het gevoerde beleid en de gevoerde campagnes

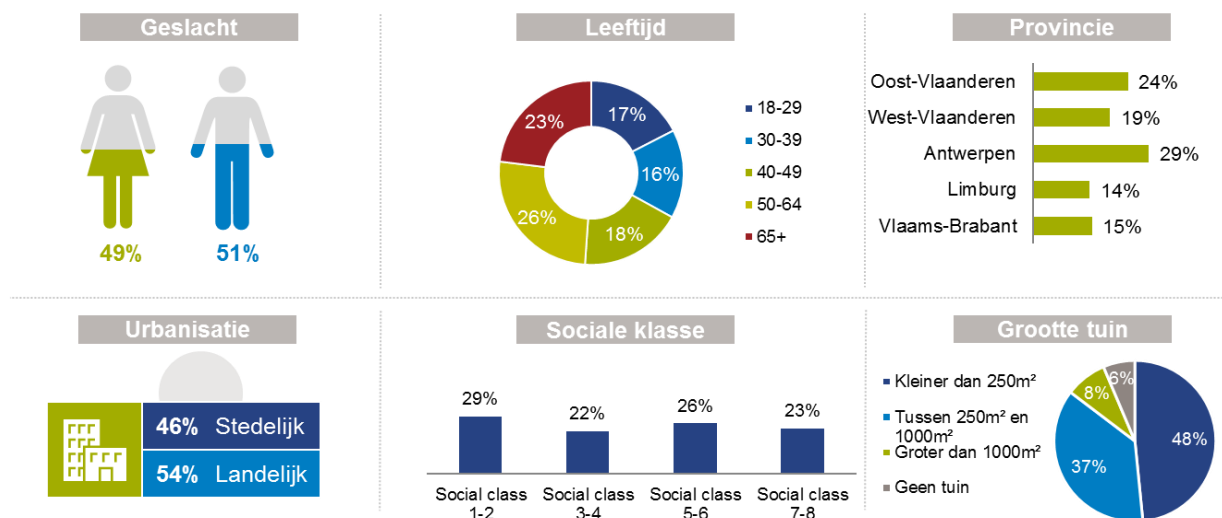
In de vragenlijst hebben we de juridische definitie van pesticiden gebruikt. Zo vallen zowel de biociden als de gewasbeschermingsmiddelen onder deze noemer. Dat maakt dat we zowel keken naar het gebruik van klassieke onkruidbestrijdingsmiddelen als naar middelen voor het bestrijden van ratten of mieren.

2.2 Panel & respondententen

De uiteindelijke vragenlijst werd tussen 19 en 26 mei 2017 via een online panel voorgelegd aan een representatieve steekproef van 2075 Vlamingen. De figuur 1 geeft een overzicht van het profiel van de respondententen.

Het vervullen van de vragenlijst nam ongeveer 15 minuten in beslag.

figuur 1: profiel van de respondententen opgedeeld in geslacht, leeftijd, provincie, ligging van de tuin (stedelijk of landelijk), sociale klasse, grootte van de tuin

2.3 Leading edge consumers

Aan de hand van het profiel van de respondent en op basis van enkele vragen in de vragenlijst is af te leiden in welke mate de respondent invloed uitoefent op de mensen rondom hem en zo op de maatschappij.

Leading edge consumers (LEC) zijn deze personen die snel en goed op de hoogte zijn van nieuwe ontwikkelingen en die hun visie ook overbrengen op anderen. Ze vormen daardoor statistisch gezien een groep die trends in de samenleving kan aangeven.

Op basis van de antwoorden van deze LEC-groep kunnen dus voorzichtige aannames gedaan worden over wat de toekomst brengt.

3 RESULTATEN

De meest in het oog springende resultaten worden hier een voor een toegelicht.

In dit rapport focussen we op:

- hoe het gesteld is met het gebruik van pesticiden en pesticidevrije oplossingen;
- hoe we de Vlaming kunnen helpen om de omslag te maken naar een pesticidevrij beheer.

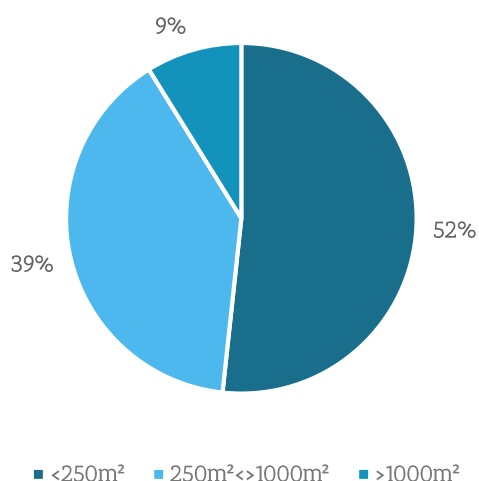
Significanties die weinig bruikbaar zijn zoals: “wie een grote tuin heeft gebruikt vaker laarzen als persoonlijke bescherming” worden weerhouden in onderstaande bespreking. De betekenisvolle en mogelijk beleidsvormende significanties worden zoveel mogelijk uitgelicht.

3.1 Hoe ziet de Vlaamse tuin eruit?

In totaal had 94% van de ondervraagden een ‘tuin’. Het begrip tuin definieerden we ruim. Zo hoort een terras, oprit, koer of binnenpleintje als onderdeel van de woning ook tot de definitie van een tuin, naast de ‘groene’ elementen zoals een gazon, een moestuin of een border.

Meer dan de helft van de tuinen (52%) is kleiner dan 250 vierkante meter (dus een tuin van 10 op 25) (zie figuur 2). De grote tuinen tot 1000 vierkante meter kwamen voor in 39% van de gevallen en 9% van de respondenten had een hele grote tuin van meer dan 1000 vierkante meter. Deze tuinen zien er niet allemaal hetzelfde uit maar sommige ‘tuinonderdelen’ komen wel overal terug.

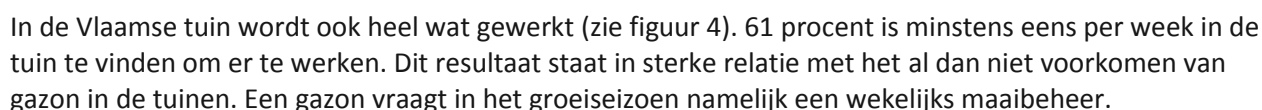
figuur 2: tuinmaat in Vlaanderen. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.¹

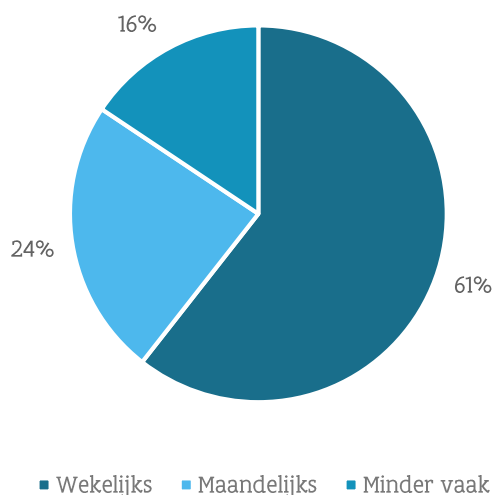
Zo heeft bijna iedereen een terras, een pad of een oprit (83%). Ook een gazon is in veruit de meeste tuinen te vinden (70%). Borders en heesters komen in de helft van de Vlaamse tuinen voor (49%). Ook de moestuin is populair (29%). Natuurlijke hoekjes die wat mogen verwilderen vind je in 13% van de tuinen. Het volledige overzicht is opgenomen in figuur 3.

¹ De percentages in deze figuur verschillen van deze in figuur 1, rechtsonder, omdat het daar gaat over alle respondenten en hier alleen over de respondenten met een tuin.

Percentage van de respondenten op de y-as en tuinonderdelen op de x-as.

De percentages duiden op het aandeel van respondenten dat binnen de betreffende categorie valt

Als we specifiek kijken naar de LEC (zie 2.3) dan blijken de tuinen binnen deze groep significant groter en significant diverser. Ze bevatten meer verschillende onderdelen (percentage van elke categorie is hoger dan dat van de totale populatie).

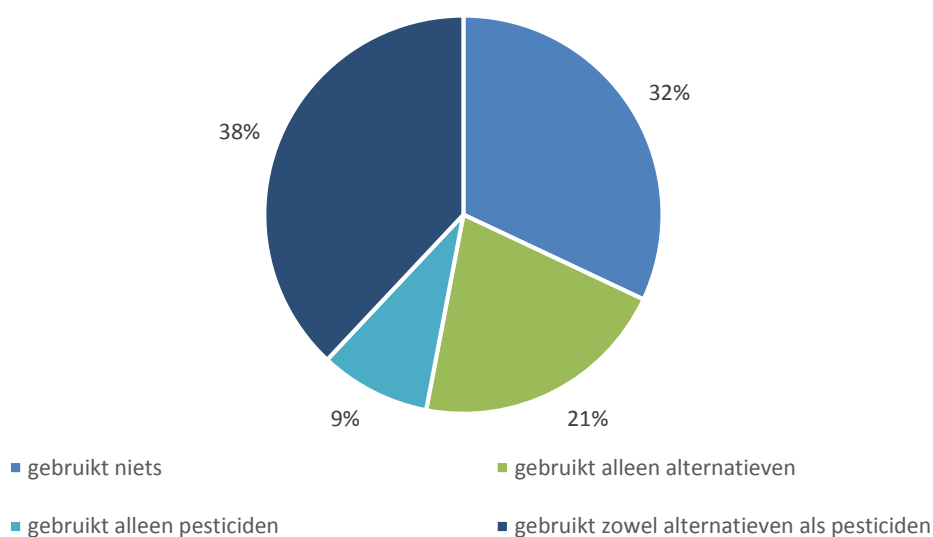
Wie een grote tuin heeft, werkt daar ook frequenter in (79% wekelijks tegenover 61%) of beter gezegd: laat daar ook frequenter in werken gezien respondenten met een grote tuin ook vaker een beroep doen op een tuinman (25% tegenover 16%).

3.2 Wat is het profiel van de pesticidegebruiker?

Meer dan de helft van de Vlaamse tuinen is pesticidevrij (figuur 5). Zo zegt 53% nooit pesticiden te gebruiken in de tuin. Een aanzienlijk deel van de populatie gebruikt zowel pesticiden als pesticidevrije methoden om problemen in de tuin op te lossen. Deze groep biedt potentieel om verder te evolueren richting een pesticidevrij beheer. Slechts 1 op 10 grijpt alleen naar pesticiden en laat de alternatieven volledig links liggen.

In een derde van de tuinen worden geen pesticiden, maar ook geen alternatieve technieken gebruikt. Dit resultaat is moeilijk te verklaren. Misschien wordt onkruid hier niet als storend ervaren en wordt het dus ook niet bestreden ofwel zijn deze tuinen goed aangelegd waardoor problemen zich weinig voordoen? Of de vraag werd niet duidelijk genoeg gesteld waardoor de respondent geen juist antwoord kon geven.

figuur 5: keuze voor het tuinonderhoud: met pesticiden, alternatieven, beide, of geen onderhoud. De percentages duiden op het aandeel van respondenten dat binnen de betreffende categorie valt.

De 48% die nog wel minstens af en toe pesticiden toepast, is niet homogeen verdeeld binnen de verschillende groepen die bekeken worden in deze studie.

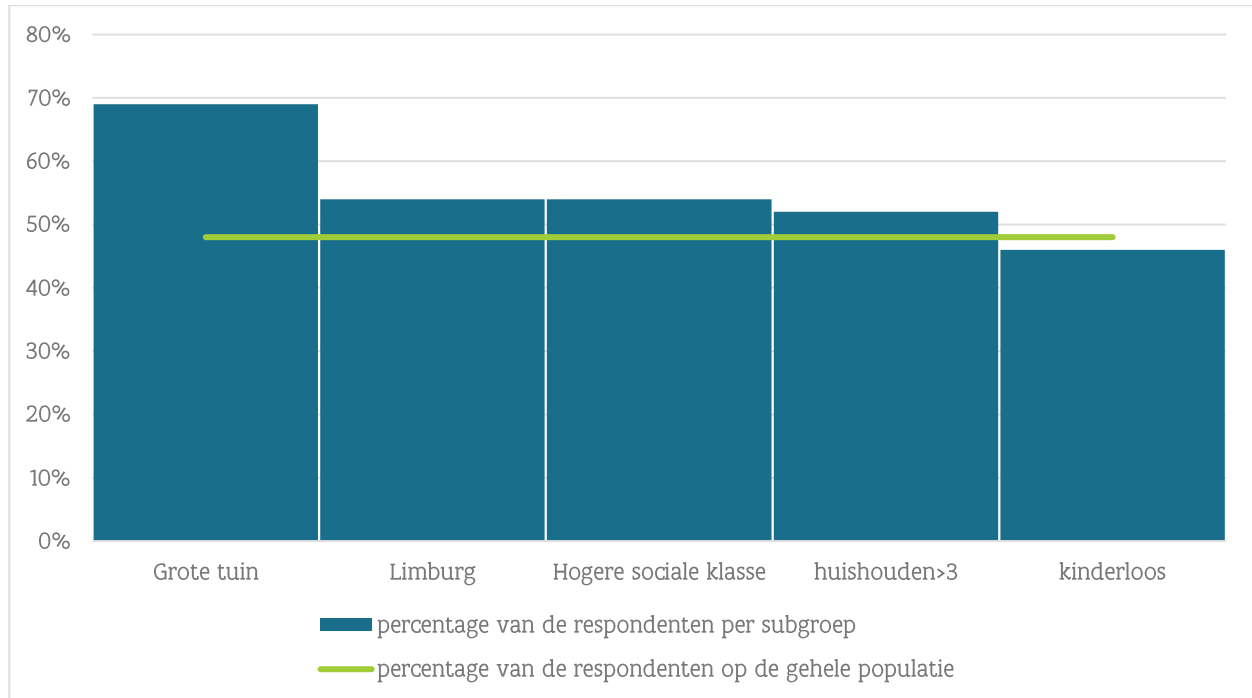
Zo blijkt het toepassen van pesticiden in de tuin een overwegend mannelijke aangelegenheid (figuur 6). Meer dan de helft (52%) van de mannen gebruikt nog pesticiden, terwijl maar 44% van de vrouwen voor het tuinonderhoud wel eens een beroep doet op pesticiden.

Gender	without pesticides (zonder pesticiden)	with pesticides (met pesticiden)
man	48%	52%
vrouw	56%	44%

In heel grote tuinen (>1000 m²) is pesticidegebruik een vaker voorkomend fenomeen (69%). Het feit dat een grote tuin veel onderhoud vraagt en een tuinman duur is, kan een verklaring zijn van dit hoger cijfer van het gebruik van pesticiden in plaats van alternatieven. Het is ook deze tuinman die vaker wordt aangesproken in deze grote tuinen; efficiëntie is wellicht een factor die hier meespeelt.

Een opvallend resultaat is dat vooral grote gezinnen pesticiden gebruiken (52%). Dit is verrassend omdat de wetgeving en campagnes juist de gevoeligheid van kinderen voor pesticiden (hormoonverstoorders etc.) benadrukken. Mogelijk kan dit een gevolg zijn van tijdsgebrek: grotere gezinnen hebben meer tijd nodig voor het gezin, wat maakt dat het tuinonderhoud zo snel en efficiënt mogelijk moet gebeuren; iets waarvoor de Vlaming vaak aan pesticiden denkt.

figuur 7: subgroepen van respondenten waarbinnen het percentage van de respondenten dat pesticiden gebruikt significant afwijkt van dat van de gehele populatie (weergegeven in groen)

3.3 Waar(voor) gebruikt de Vlaming pesticiden?

Niet alle onderdelen van de tuin zijn even gevoelig voor ‘problemen’ die een tussenkomst met pesticiden vragen (figuur 8). Verhardingen springen eruit.

Wie pesticiden gebruikt doet dat in bijna de helft (45%) van de gevallen op oprit, terras en tuinpaadjes. Ook patio’s scoren hoog (32%). Vooral bij onkruiden en mossen grijpt de Vlaming naar pesticiden voor het onderhoud van verhardingen.

Dit resultaat is vergelijkbaar met het pesticidegebruik bij de openbare besturen². Ook daar zijn het de verhardingen die veel onderhoud vragen. Elke plant valt op tussen klinkers, kasseien en kiezels en wordt daarom sneller bestreden dan wanneer diezelfde plant opduikt in het gazon of in de border.

Groene tuinonderdelen zijn ook niet helemaal pesticidevrij. Een derde van de pesticidegebruikers heeft pesticiden ook af en toe nodig voor het onderhoud van het gazon.

² Het laatste rapport van de gebruikscijfers van de openbare besturen kan je lezen op <https://www.vmm.be/publicaties/duurzaam-gebruik-pesticiden-2015>

Gedetailleerde beschrijving van de tuin	ja (%)	nee (%)
TERRAS, OPRIT, PADEN	45%	55%
KOER OF PATIO	32%	68%
GAZON	31%	69%
MOESTUIN	27%	73%
BORDERS EN HEESTERS	24%	76%
NATUURLIJK HOEKJE	14%	86%
SPEELTUIN	9%	91%
VIJVER	8%	92%

Pesticiden om het gazon te onderhouden zijn meestal werkzaam tegen mossen (86%) en planten (73%). Ook insecten en schimmels worden bestreden. Wellicht is dit een gevolg van de hoge kwaliteitseisen die aan een gazon gesteld worden.

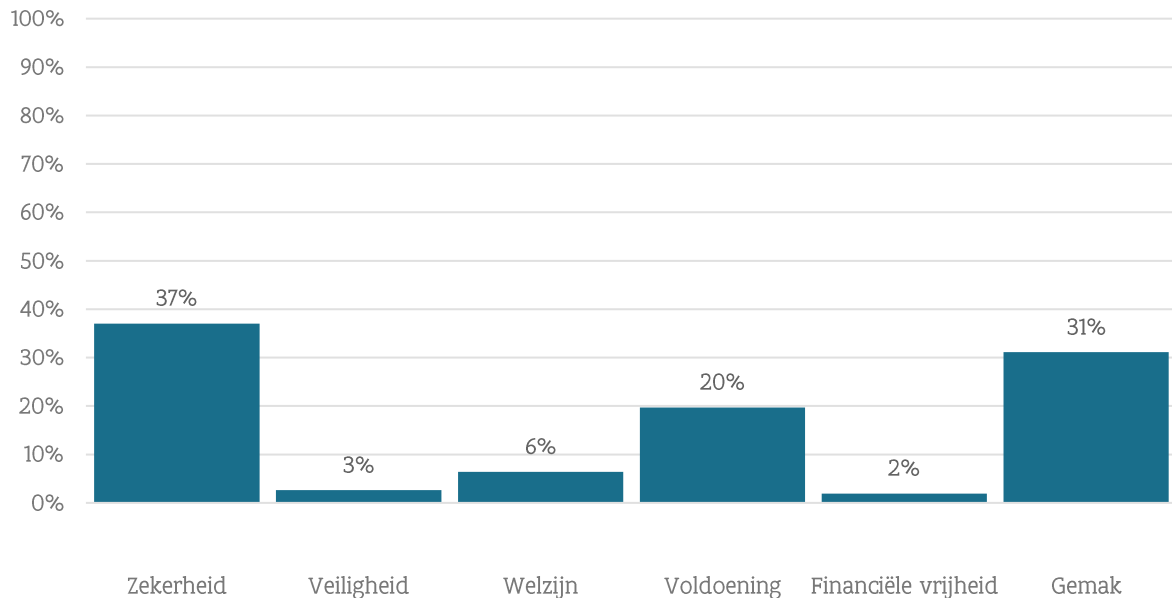
Ook de natuurlijke hoekjes worden door 14% van de pesticidegebruikers behandeld met pesticiden. Het gaat hier waarschijnlijk dan ook niet om een bewust natuurlijk gehouden deel van de tuin maar om een zone die niet makkelijk onder controle te houden is, zoals bijvoorbeeld brandnetels bij de composthoop, of zones die moeilijk toegankelijk zijn voor onderhoud.

Omgeving	planten	mossen	schimmels en ziekten	insecten	slakken	muizen en ratten
vijver	91%	0%	0%	0%	0%	0%
speeltuin	94%	72%	0%	66%	74%	0%
natuurlijk hoekje	63%	55%	50%	46%	49%	39%
borders en heesters	65%	54%	73%	75%	64%	27%
moestuin	61%	47%	82%	85%	84%	44%
gazon	73%	86%	59%	60%	55%	36%
koer of patio	75%	55%	0%	49%	35%	0%
terras, oprit, paden	68%	75%	0%	50%	30%	0%

Zekerheid en gebruiksgemak zijn de voornaamste drijfveren om pesticiden te gebruiken in de tuin (figuur 10). Een derde (37%) van de respondenten die wel eens pesticiden gebruikt, geeft aan dat te doen omdat ze zeker zijn van een goed resultaat, dat de methode betrouwbaar is en ze het gevoel hebben dat ze de situatie onder controle hebben. Ook termen als snel, gemakkelijk en langdurig worden aangeduid als motivatie. Deze worden gegroepeerd onder de categorie 'gemak'. De pesticidegebruiker is dus op zoek naar de makkelijkste oplossing, maar haalt er ook voldoening uit. Complimentjes over de schoonheid en netheid van de tuin zijn voor 1 op 5 ook belangrijke gevolgen van pesticidegebruik.

[illegible]

figuur 10: beweegredenen om pesticiden te gebruiken. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.

3.5 Waar vinden we informatie over pesticiden?

Iedere keuze die we maken kunnen we terugleiden tot eigen kennis, aanvoelen en invloeden van buitenaf. Welk(e) pesticide(n) de Vlaming gebruikt, laat hij vooral (45%) afhangen van experts zoals tuiniers of medewerkers van het tuincentrum (figuur 11). De federale overheid verplicht deze personen, die op professioneel vlak met pesticiden³ bezig zijn, om in het bezit te zijn van een fytolicensie. Dit bekwaamheidsbewijs garandeert dat de professionele gebruiker of voorlichter de nodige kennis heeft om pesticiden correct toe te passen en om de risico's juist in te schatten. Dit cijfer is bemoedigend; het toont aan dat de particulier inderdaad bij de juiste personen te rade gaat voor informatie. Het benadrukt bovendien ook het belang van het callcenter waar de particulier terecht kan voor vragen als er geen voorlichter aanwezig is in het tuincentrum.

Helaas gebruikt 25% pesticiden op aanraden van vrienden of familie en kiest 18% pesticiden puur willekeurig. De informatie die deze mensen krijgen, is wellicht niet kwaliteitsvol wat hen afhankelijk maakt van het etiket en de bijsluiter om het product correct toe te passen.

Reclameboodschappen (13%) en specialisten op het internet (10%) zijn relatief onbelangrijk. De aankopen die gedaan worden zijn maar zelden (6%) het gevolg van meningen die anderen op het internet ventileren.

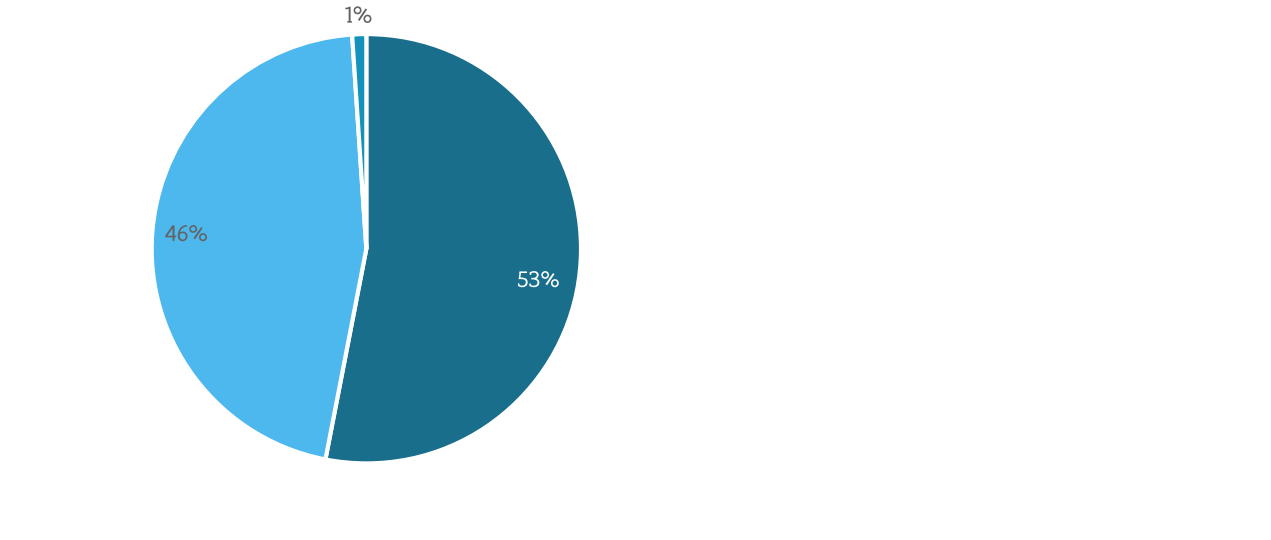
³ Het gaat hier in feite om gewasbeschermingsmiddelen en niet om biociden. De fytolicensie is alleen verplicht voor professionele gebruikers/voorlichters van gewasbeschermingsmiddelen. Om de tekst eenvoudig leesbaar te houden werd er geopteerd om overal de term pesticide te gebruiken ook al is deze in dit geval iets ruimer dan wat bedoeld wordt.

Source of Information	Percentage of Respondents
experts	45%
vrienden of familie	25%
willekeurig	18%
reclameboodschap	13%
specialisten op het internet	10%
andere gebruikers op internet	6%
andere	6%

Bij het lezen van het etiket is het merendeel (59%) van de mensen op zoek naar een label dat aangeeft dat het product natuurlijk, ecologisch, dan wel biologisch is. Daar wordt tot zekere hoogte rekening mee gehouden: 15% wil zelfs geen andere producten en 44% koopt wel eens een niet-eco/bio/natuurlijk product maar zoekt wel altijd actief naar een label.

3.6 Zit er toekomst in alternatieve bestrijdingstechnieken?

[illegible]

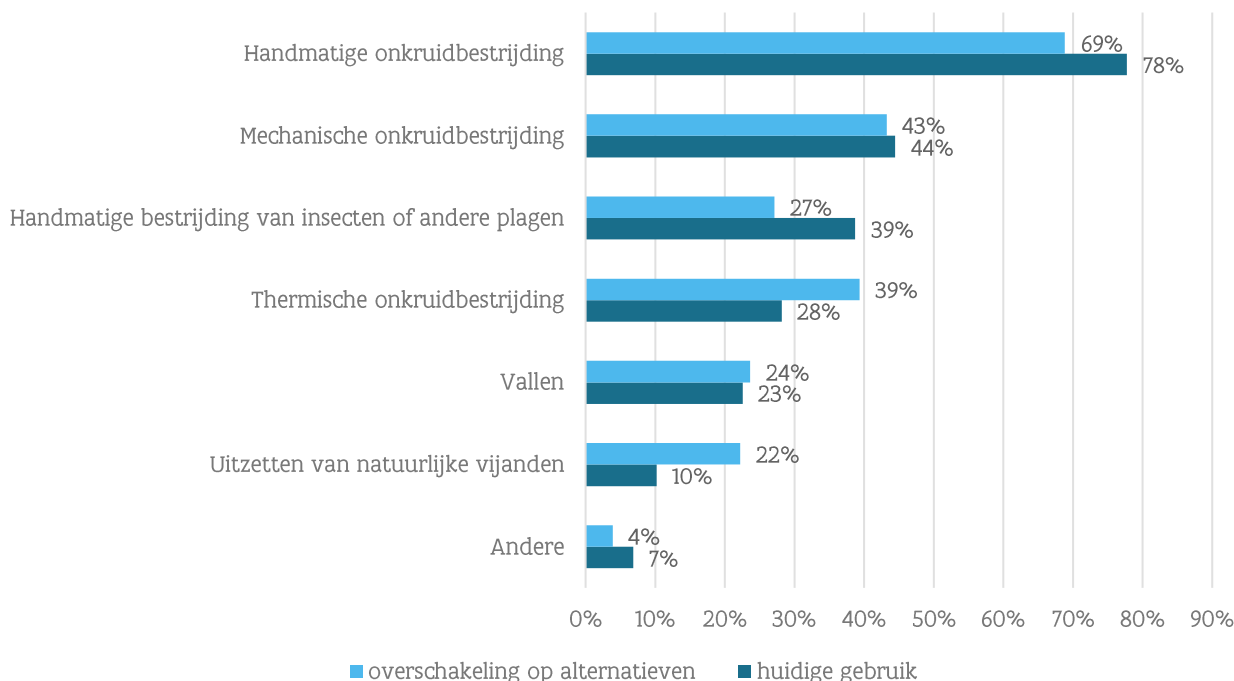

interesse van diegenen die willen overschakelen gaat vooral uit naar handmatige (69%), mechanische (43% en thermische (39%) onkruidbestrijding (figuur 13). De trend-voorspellende groep van LEC heeft vaker interesse om over te gaan op technieken zoals vallen en natuurlijke vijanden dan de doorsnee Vlaming (33% tegenover 24% voor vallen en 33% tegenover 22% voor het uitzetten van natuurlijke vijanden).

De studie toont dat de groep van de LEC (zie 2.3) heel vaak naar alternatieve middelen grijpen (82% tegenover 58% bij de hele populatie). Dat geeft aan dat meer en meer mensen pesticiden inruilen voor alternatieve bestrijdingsmethoden.

Meestal gaat het dan om manueel wieden maar ook borstelen en branden. Het is wel opmerkelijk dat ook de combinatie van pesticiden en alternatieven vaker opduikt bij de LEC dan bij de hele populatie (56% vs. 38%). Ze nemen zich wel vaak voor (61% vs. 53%) om minder pesticiden te gebruiken in de toekomst.

figuur 13: huidig gebruik van alternatieven bij de totale populatie (donkerblauw) en de interesse in alternatieve methoden bij respondenten die hun pesticidegebruik willen minderen (lichtblauw). Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.

De interesse van wie wil overschakelen loopt gelijk met het huidige gebruik van alternatieve methoden. Wie momenteel al een beroep doet op pesticidevrije oplossingen, kiest bij voorkeur voor handmatige onkruidbestrijding zoals wieden (78%) maar ook mechanische technieken zoals maaien, borstelen en voegen krabben (44%) en thermische onkruidbestrijding zoals branden en hete lucht worden veel toegepast (39%).

Plagen van insecten worden vooral handmatig aangepakt (39%) door bijvoorbeeld rupsen van de planten te verwijderen. De meeste mensen zijn op zoek naar een eenvoudige, trefzekere methode die geen al te grote investering vraagt. Handmatige bestrijding komt dus op een logische eerste plaats. Voor het uitzetten van natuurlijke vijanden en het gebruik van vallen heb je al een behoorlijke kennis nodig. Thermische onkruidbestrijding vraagt dan weer de aanschaf van speciaal daarvoor bedoeld tuingereedschap.

Onder de categorie 'andere' melden de respondenten regelmatig producten als azijn, zeep, javel, chloor, ... Deze producten vallen allemaal onder de noemer pesticide zodra ze gebruikt worden om een organisme mee te bestrijden. Het gaat hier dus niet om echte pesticidevrije bestrijding maar om het gebruik van niet toegelaten pesticiden gezien de bevoegde federale overheidsdienst deze producten niet heeft toegelaten op de Belgische markt.

3.7 Wat bepaalt de keuze voor alternatieven?

Zonder pesticiden werken vraagt een zekere inzet en een zekere overtuiging. Wie met alternatieven werkt kiest daar bewust voor. Veiligheid is de belangrijkste drijfveer (figuur 14). 34% van de personen die

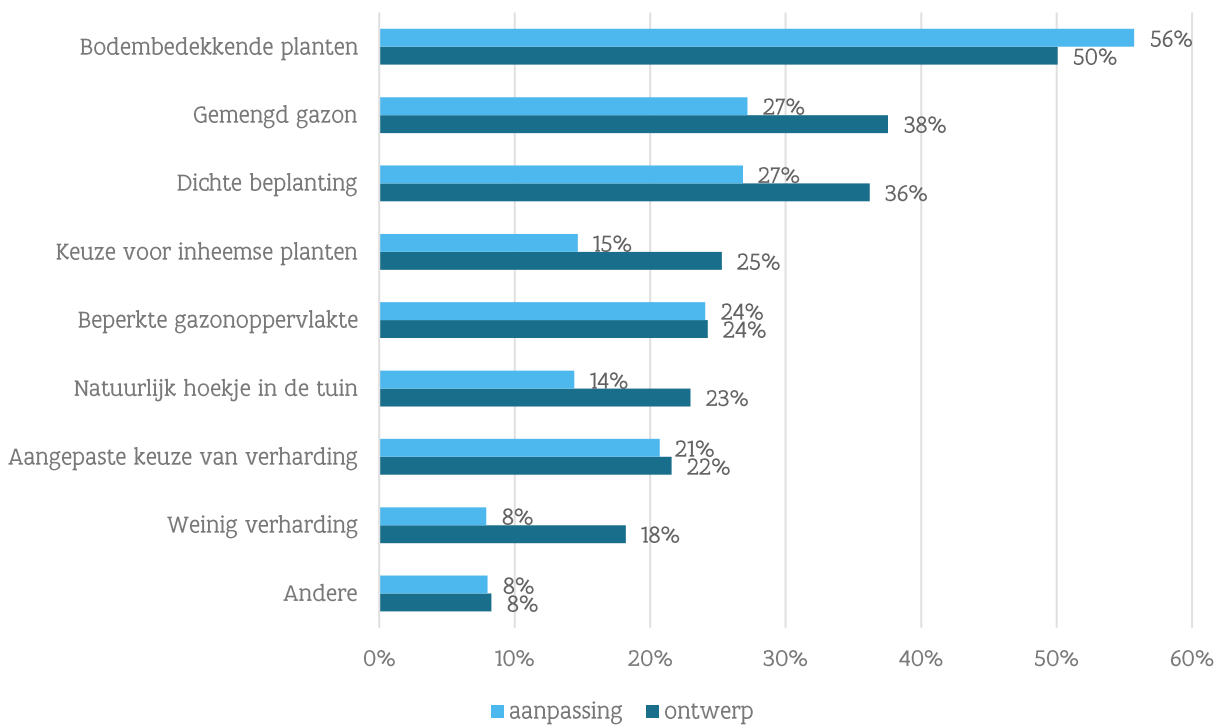
Opvallend is dat bij de alternatieven net zoals bij pesticidegebruik de zekerheid hoog scoort. Een mogelijke verklaring is dat de particulier alleen technieken gebruikt waar hij vertrouwen in heeft. Het brengt namelijk niet op om weinig doeltreffende technieken te gebruiken.

Factor	Percentage
Zekerheid	26%
Veiligheid	34%
Welzijn	6%
Voldoening	11%
Financiële vrijheid	11%
Gemak	11%

Het motto 'beter voorkomen dan genezen' gaat ook op voor de verschillende problemen die met pesticiden opgelost kunnen worden. Een tuin doordacht aanleggen kan een groot verschil maken op het gebied van het onderhoud. Zo zijn sierhagen en een strak gemaaid gazon onderhoudsintensief in tegenstelling tot heggen en hooiland en is een oprit in kleiklinkers of kasseien door de vele voegen moeilijker proper te houden dan een oprit die is aangelegd als een betonnen karrenspoor zonder voegen.

[illegible]

figuur 15: genomen maatregelen om het onderhoud in de tuin te beperken: bij ontwerp en aanleg (donkerblauw) en aanpassingen na het ontwerp of aanleg (lichtblauw). Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.

We zien dat heel wat mensen achteraf wel stil staan bij de knelpunten in het tuinonderhoud. Een derde past bepaalde zones van de tuin aan om ze makkelijker te kunnen beheren. Het spreekt voor zich dat vrij ingrijpende aanpassingen zoals het uitbreken van verharding niet vaak gebeuren (8% tegenover 18% die bewust minder verharding aanlegt). Toch zien we dat verhardingsmaterialen worden vervangen.

Veruit de meeste (56%) aanpassingen van de tuin in een later stadium zijn beplantingen met bodembedekkers. Hierbij worden sterk uitbreidende, vaak laagblijvende planten aangeplant om op korte tijd de grond te bedekken.

In Vlaanderen wordt nog zelden de kaart getrokken van preventie. Nochtans ligt in het voorkomen van plagen en problemen met onkruiden een groot deel van de oplossing om te komen tot een lager pesticidegebruik. Onderhoudsintensieve tuinen vragen meer tijdsbesteding wat resulteert in een vraag naar efficiëntie. Efficiëntie en gebruiksgemak zijn net die twee kernwoorden die vaak naar voor komen bij het toepassen van pesticiden.

3.9 Waarheen met de overschotten en verpakkingen van pesticiden?

Restanten van pesticiden vormen geen probleem want meestal wordt de verpakking volledig opgebruikt (29%). Als het product niet volledig wordt opgebruikt, dan wordt het zorgvuldig bijgehouden voor een volgend gebruik (27%). Vervallen producten of restanten waar niets meer mee gebeurt, gaan naar het klein

Puntvervuilingen en lozingen zijn zeldzaam maar daarom niet minder erg. Elke puntvervuiling is te vermijden en kan een grote impact hebben op het milieu. Restanten en/of vervallen producten eindigen bij 2% van de pesticidegebruikers in de gootsteen of in de straatkolk.

A horizontal bar chart comparing the percentage of waste for different materials (y-axis) across two treatment methods: 'verpakking' (light blue) and 'restant' (dark blue). The x-axis represents the percentage from 0% to 60% in 10% increments. The materials listed on the y-axis are: opgebruiken, KGA, bewaren voor gebruik, verdunnen en gebruiken, PMD, restafval, andere, straatkolk, and gootsteen. The 'verpakking' bars are generally longer than the 'restant' bars for most materials, except for 'opgebruiken' and 'bewaren voor gebruik' where they are similar, and 'restafval' where the 'restant' bar is slightly longer.

Material	verpakking (%)	restant (%)
opgebruiken	~29	~29
KGA	~49	~28
bewaren voor gebruik	~27	~27
verdunnen en gebruiken	~9	~9
PMD	~22	~3
restafval	~27	~2
andere	~2	~1
straatkolk	~1	~1
gootsteen	~1	~1

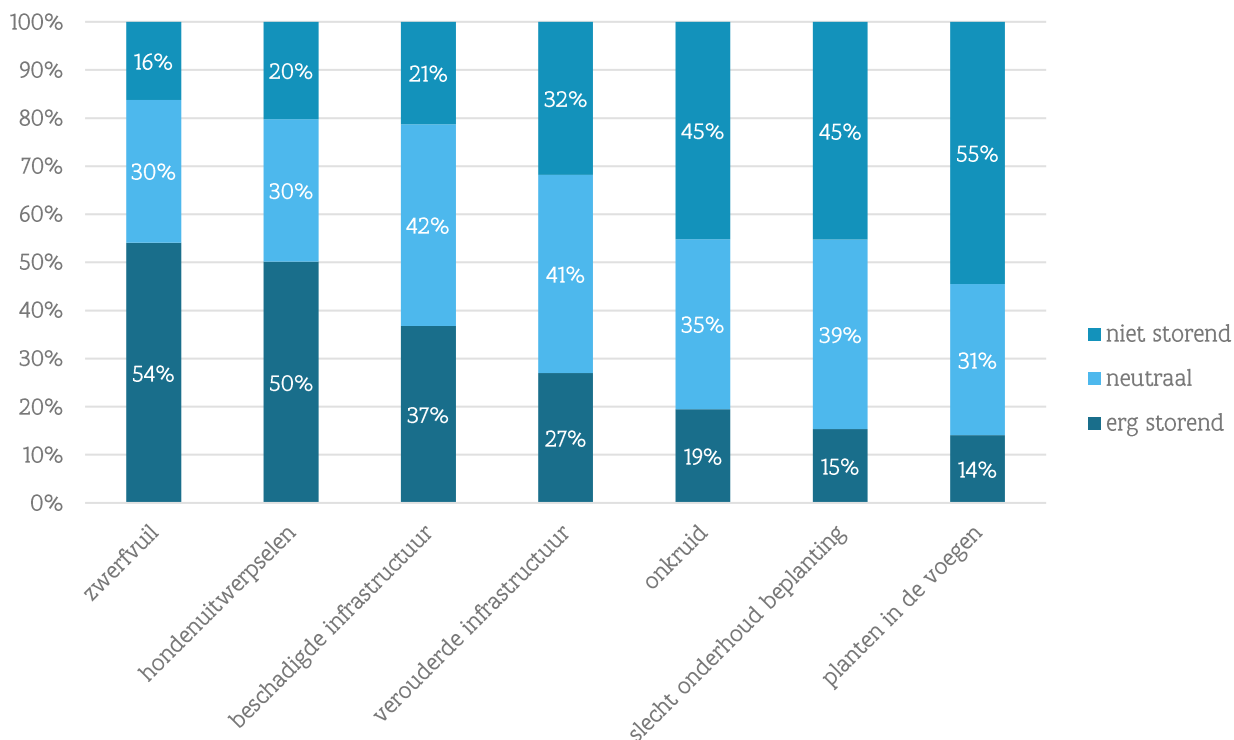
3.10 Het openbaar domein, een bron van lof of klachten?

De Vlaming blijkt niet al te veel hinder te ondervinden van het pesticideverbod dat de gemeenten sinds 2015 verbiedt om nog pesticiden te gebruiken. Over het onderhoud van de gemeente is 4 op 5 tevreden, zeer tevreden of uiterst tevreden (79%). Een heel kleine minderheid is niet te spreken over het onderhoud in de gemeente (4%). Bij de leeftijdscategorie 65 plus ligt dit percentage significant hoger (7%).

De respondenten kregen een lijst voorgeschoteld met frequent voorkomende tekortkomingen in het openbaar domein om daarbij aan te geven in welke mate het hem of haar stoort. Opvallend is dat de drie situaties die verband houden met pesticidevrij beheer en een wat groen straatbeeld de Vlaming weinig storen. Weinig respondenten storen zich aan onkruiden (19%), net zoals aan slecht onderhouden

beplantingen (15%) en planten in de voegen (14%). Het zijn voornamelijk deze punten die beïnvloed worden wanneer het beheer zonder pesticiden niet lukt zoals verhoopt.

figuur 17: verschillende situaties en de mate waarin de Vlaming zich hieraan stoort. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.

Gemeenten die problemen hebben met het onderhoud van de boomspiegels en beplantingen kunnen een beroep doen op hun inwoners (figuur 18). Ruim de helft is ofwel bereid (33%) om een stukje openbaar domein in de vorm van beplanting of boomspiegel te onderhouden ofwel doen ze het al (22%). De studie kan helaas geen uitspraak doen over mensen zonder eigen tuin, zoals in een stedelijke context vaker voorkomt.

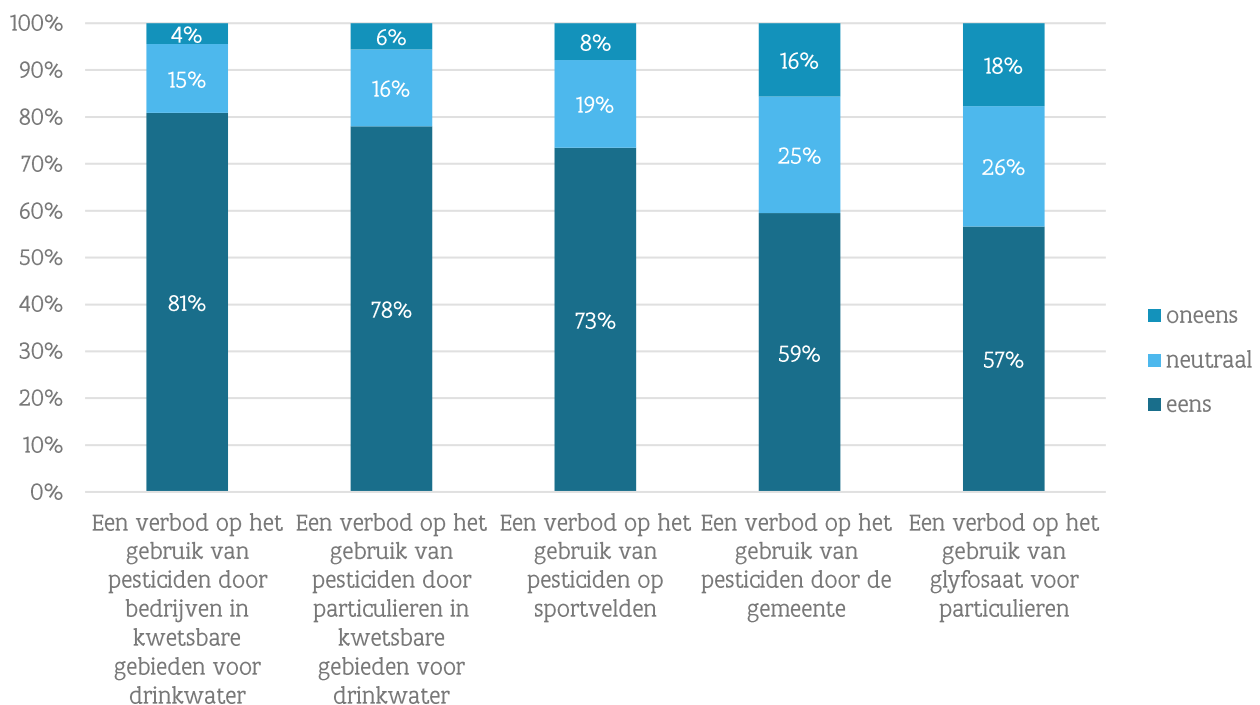

algemeen pesticideverbod op sportterreinen. Hier speelt vooral het gezondheidsaspect (71%) voor kinderen die sporten (66%).

Een verbod op pesticidegebruik in beschermde zones voor drinkwaterproductie kent een groot draagvlak. 81% van de respondenten zou een verbod voor pesticidegebruik door bedrijven steunen en 78% steunt ditzelfde hypothetische verbod voor particulieren, dus voor zichzelf. Uiteraard spelen hier vooral drinkwaterkwaliteit en gezondheid als motivatie voor het verbod.

Ook wie het oneens is met een van de voorgestelde regels kan zich uitdrukken en zijn of haar keuze motiveren. Vooral esthetiek is belangrijk als motivatie (doorgaans 25-30%): proper en mooi zijn daarbij kernwoorden. Een 20 tot 30% van de respondenten die het oneens zijn met een van bovenstaande regels is er van overtuigd dat pesticiden de beste oplossing zijn.

figuur 19: mening van de Vlaming over bestaande en hypothetische regelgeving op pesticidegebruik. Percentages duiden op het aandeel van de respondenten.

3.12 Zijn er verschillen tussen de particulier in Vlaanderen en Wallonië?

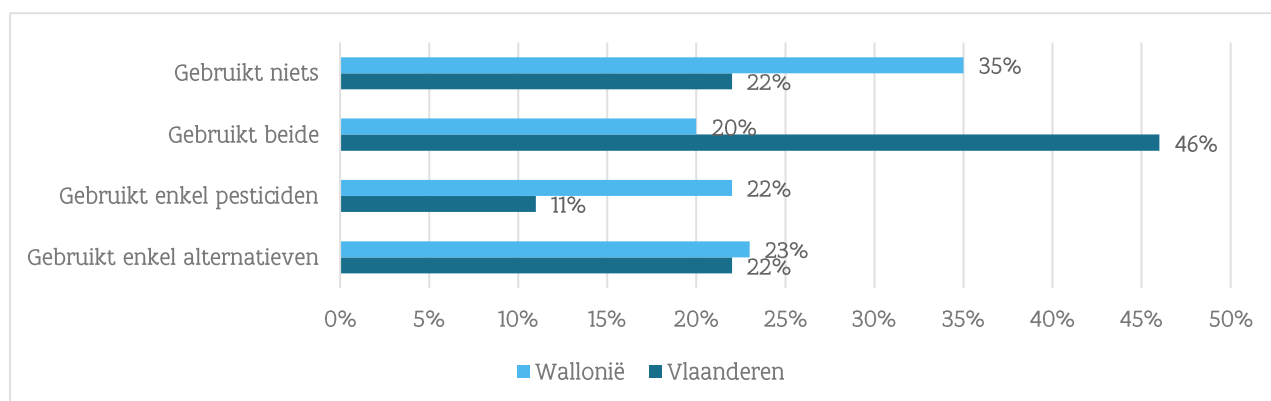
In 2015 liet Service Publique de la Wallonie (SPW), een gelijkaardige bevraging doen van de Waalse particulier. De vragen die in Vlaanderen gesteld werden, zijn grotendeels afgestemd op de vragen die in de Waalse studie aan bod kwamen om ook een vergelijking tussen de gewesten te kunnen maken. Beide studies legden de focus op personen met een tuin. De definitie van het begrip 'tuin' is ruimer in de Vlaamse bevraging (ook personen met alleen een patio of oprit hebben een 'tuin') dan in de Waalse. Dit maakt dat voor een eenduidige vergelijking van beide bevestigingen alleen de Vlaamse respondenten die aan de Waalse tuindefinitie beantwoorden zijn meegenomen in deze vergelijking. De resultaten die hieronder besproken worden verschillen daardoor van de resultaten die in de bovenstaande paragrafen aangehaald worden.

De algemene conclusie bij deze vergelijking is dat de gelijkenissen groot zijn, maar dat er toch belangrijke verschillen optreden.

Pesticidevrij beheer is meer ingeburgerd in Wallonië, waar 23% enkel alternatieven gebruikt en 35% noch alternatieven, noch pesticiden toepast in de tuin (figuur 20). Dat brengt het totaal pesticidevrije respondenten op 58% tegenover 44% in Vlaanderen (exclusief personen die alleen een patio of oprit hebben). Het is gissen naar een mogelijke oorzaak. Zijn dit verschillen in mentaliteit, ligt de groenere omgeving aan de basis of gaat het om effecten van sensibilisatie door de overheid? In ieder geval gebruiken minder mensen met een grote tuin pesticiden in Wallonië (52% tegenover 69% in Vlaanderen). Hetzelfde geldt voor wie een tuinman inzet. In Vlaanderen is het inzetten van een tuinman sterk gekoppeld aan pesticidegebruik (72% van de mensen met een tuinman gebruikt pesticiden) terwijl dit in Wallonië veel lager ligt (58%).

Opvallend is ook dat de Vlaming minder duidelijke keuzes maakt. In Wallonië kiest men resoluut voor ofwel beheer met pesticiden (22%) ofwel voor pesticidevrij beheer (58%). Maar 1 op 5 (20%) maakt gebruik van beide methoden in de tuin. De overtuigde pesticidegebruiker is zeldzamer in Vlaanderen (11% tegenover de 22% in Wallonië). Mogelijk is dat niet meer lang zo want de Waalse pesticidegebruikers zijn vaker bereid om minder pesticiden te gaan gebruiken (58% tegenover 53% in Vlaanderen).

figuur 20: verschillen in tuinonderhoud tussen Vlaanderen en Wallonië. Percentages geven het aandeel van respondenten weer

4 BESLUIT

Dit is de eerste keer dat de Vlaamse overheid de particulier bevraagt over pesticidegebruik of alternatieven voor het onderhoud van zijn tuin. De studie bevestigt een aantal verwachtingen, maar brengt ook nieuwe inzichten met zich mee.

- 52% van de Vlamingen gebruikt geen pesticiden en wie nog pesticiden gebruikt neemt zich voor om dit te minderen.
- Alternatieven zijn aan een opmars bezig, vooral omdat ze volgens de particulier veilig en doeltreffend zijn. 82% van de LEC (zie 2.3) gebruiken alternatieven en 53% van de pesticidegebruikers willen hun gebruik afbouwen en kijken daarvoor naar alternatieven.
- Wie pesticiden gebruikt, doet dat vooral tegen onkruiden op verhardingen zoals oprit en terras en ziet pesticiden als een gemakkelijke en doeltreffende oplossing.
- De keuze voor pesticiden hangt voor 45% van de Vlamingen af van het advies van professionele adviseurs. De fyto licentie kan hier zeker zijn nut aantonen.
- De pesticidegebruiker is zich ervan bewust dat pesticiden schadelijk kunnen zijn en 3 op 5 zoekt naar labels die aangeven dat het product minder schadelijk is (eco/bio/natuurlijk).
- Het etiket lezen doen 9 van de 10 Vlamingen, maar 1 op de 5 past de vereiste persoonlijke beschermingsmaatregelen niet toe.
- Dat je veel problemen ook kan voorkomen door een goede aanleg is weinig gekend. Maar 1 op de 5 respondenten houdt rekening met het onderhoud in de tuin tijdens de ontwerp- of aanlegfase.
- Restanten van pesticiden en oude verpakkingen belanden meestal zoals het hoort bij het KGA.
- Het beleid weerspiegelt wat de burger denkt. Met het pesticideverbod voor gemeenten is 59% van de Vlamingen het eens en 16% is het oneens. In beschermingszones voor drinkwater en voor sportterreinen mag het beleid voor de meeste Vlamingen zelfs verder gaan dan het huidige beleid.

////////////////////////////////////

